

УДК 330.341.1

М.С. Вітков, к.с.-г.н.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Анотація. В статті розкривається сутність інноваційної діяльності, зокрема інноваційного процесу, оцінюється рівень розвитку інноваційної діяльності в аграрній сфері. Автором пропонуються заходи щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес.

Вступ. Науково-технологічний розвиток і реалізація завдань структурно-інноваційної стратегії є найважливішою цільовою функцією інноваційного процесу. Інноваційний процес спирається на науку, техніку, економіку, підприємництво й управління, можливий тільки на основі збільшення обсягів і реалізації інвестицій. Без ефективного розвитку цих складових суспільство приречене на деградацію [1]. Інновації забезпечують необхідну якість інвестицій, структурну перебудову економіки і суспільства й відкривають шляхи новим продуктам і виробництвам, досконалішим та якіснішим. Тому за своєю природою інновації є чинником високого ступеня нестабільності. Вони виштовхують економічну систему з рівноважного стану і, таким чином, є фактором "створюючого руйнування" [2].

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми інновацій займалися і займається плеяда визначних зарубіжних та вітчизняних науковців серед яких фундаментальний вклад здійснено А. Тюрго, А. Смітом, Д. Рікардо, К. Марксом та іншими представниками країн Західної Європи. Дослідженням процесу інтенсифікації вітчизняного сільськогосподарського виробництва, її складових в окремі періоди його розвитку займалися відомі вчені економісти-аграрники О.А. Бугуцький, І.Й. Дорош, І.І. Жадан, В.І. Жмінько, В.Н. Зимовець, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, В.П. Мертенс, Й.С. Пасхавер, А.М. Радченко, І.М. Романенко, Б.М. Середенко, О.О. Сторожук, А.Ф. Чайковський та ряд інших. Проте враховуючи архіважливість проблеми у контексті економічного зростання, пріоритетністю наукового пошуку у цьому напрямі мають стати дослідження інноваційних змін, які визначають циклічний характер соціально-економічної еволюції економіки та аграрної сфери зокрема.

Еволюційний процес в економічній системі відбувається через інновації, які є основою забезпечення науково-технічного прогресу, у тому числі в

аграрній сфері. Технологічні інновації стимулюють модернізацію й технічну перебудову суспільства, що змінюється під впливом біфуркацій. Інноватори уособлюють механізм і головних дійових осіб "природного добору" шляхів розвитку соціально-економічної системи. Інноваційні зміни, з іншого боку, можуть розглядатися як фактор, що констатує соціально-економічну парадигму суспільства, сприяє створенню його сучасної інноваційної моделі [3]. Отже, будь-яка довгострокова діяльність є й інноваційною.

Результати дослідження. Інновації в економіці реалізуються як через підприємницьку, комерційну діяльність, так і в межах державної науково-технічної політики. Інновації в реальному секторі економіки потребують інвестування. На це вказує І. Фішер, який вважає, що інновації є чинником залучення інвестицій. Він доводить, що результатом будь-якого відкриття є підвищення норми доходу над витратами, збільшення ставки (процентна) та поживлення інвестицій. Воно триватиме доти, доки не відбудеться інвестиційне зростання і, як наслідок, зниження ставки процента, а також доти, доки підприємці отримують прибутки від інноваційної діяльності. І. Фішер називає цю межу граничною продуктивністю інновацій [4].

На організацію інноваційних процесів і напрямів інноваційної діяльності впливає велика низка чинників, у тому числі ціннісний аспект нововведень, наявність конкуренції і т. ін. Для того щоб обґрунтовано виділяти інвестиції для здійснення інноваційних процесів, необхідно знати основні ознаки і принциповий зміст усієї різноманітності новацій і нововведень. Класифікація їх за базовими ознаками й іншими характеристиками допоможе у прийнятті рішень щодо управління інноваціями, визначення напрямів інноваційної діяльності.

За ринкової системи основними складовими інноваційної діяльності є новації, інвестиції і нововведення (інновації). Отже, до сфери інноваційної діяльності належать ринок новацій; ринок чистої конкуренції нововведень (інновацій); ринок інвестиційних ресурсів, орієнтованих на сферу інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність в Україні поки що не набула такого ступеня теоретичного і практичного розвитку, який би сприяв змінам і в інвестиційній політиці. Дуже актуальною ця проблема є для галузей економіки України з традиційно високим інтелектуальним і промисловим потенціалом. Однак і в них не можна констатувати помітних успіхів у сфері інновацій, особливо щодо впровадження новацій у практику, що призводить до відставання від технічного і технологічного рівня розвитку індустріальних держав.

Інноваційний процес, що узагальнює результати інноваційної діяльності, найповніше розкривається в етапах його організації, визначених відповідно до

основних стадій еволюції наукового знання у циклі робіт "дослідження – розроблення – виробництво". Послідовно етапи реалізації інноваційного процесу передбачають як зародження й обґрунтування ідеї нового методу задоволення суспільних потреб, так і створення, поширення, використання на практиці конкретного продукту, технології, послуги. Згідно з викладеним інноваційний процес складається з чотирьох основних етапів: розробки новацій; апробації та перевірки новацій; відтворення новацій; впровадження новацій.

Так, на першому етапі інноваційного процесу – розробці новацій – здійснюється створення й розробка новацій підприємствами. Наприклад, у сільському господарстві України новації розробляються мережею науково-дослідних інститутів Української академії аграрних наук та Міністерства аграрної політики. Новаціями є: нові сорти рослин і нові породи тварин, штами мікроорганізмів, види сільськогосподарської техніки, технології, хімічні та біологічні препарати (вакцини), економічні розробки, документально оформлені методики, рекомендації, оцінки тощо. Цей етап характеризується тривалістю, великими матеріальними й інтелектуальними витратами, насамперед у роботі з живими організмами.

На другому етапі – апробація та перевірка – проводиться апробація й перевірка одержаних зразків. За результатами апробацій відбираються кращі, або ті, що відповідають заданим властивостям. Відібрані зразки і є новаціями.

На третьому етапі інноваційного процесу новації відтворюються на спеціальних підприємствах. У сільському господарстві такими підприємствами, зокрема, є: насінневі господарства, що спеціалізуються на вирощуванні елітного й репродукційного насіння нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур; племінні заводи, які займаються розведенням чистих породних ліній тварин; машинобудівельні підприємства, відповідно серійний випуск нової техніки; біологічні фабрики – випуск вакцин тощо.

Впровадження розробок у виробництво, тобто перетворення новацій в інновації, відбувається на четвертому етапі. Цей процес передбачає використання в операційній та інших видах діяльності підприємства новацій з метою досягнення комерційного успіху. Інноваційне інвестування дає змогу суттєво підвищити технологічний потенціал підприємств.

Використовуючи такий методичний підхід, передові компанії країн зі сталою економікою у прагненні до лідерства сформулювали концепцію створення виробничих систем нового покоління, що працюють у режимі так званого «інноваційного конвеєра», який є процесом прискореної реалізації різних прогресивних нововведень. Передумовою цієї концепції була висунута світовою практикою теза про єдність і нерозривність духовного,

інтелектуального, природного, фізичного, соціального, політичного й економічного середовища буття людей та їхніх цільових прагнень.

Інноваційна діяльність в Україні залишається на дуже низькому рівні, хоча в нашій державі вона може бути дієвим важелем усунення багатьох кризових явищ: стимулювати розвиток фундаментальної науки; протидіяти втраті наукового потенціалу внаслідок виїзду вчених за кордон; вирішувати екологічні проблеми, сприяти прискоренню конверсії військового виробництва з максимальним ефектом для перетворення технологічних основ цивільного виробництва; забезпечувати проведення структурної перебудови й економічного розвитку регіонів та окремих галузей національного господарства; сприяти вирішенню проблеми послаблення залежності від імпорту нових технологій і скорочення бюджетного дефіциту та платіжного балансу.

Важливу роль інноваційна діяльність може відіграти і в розвитку ринкових відносин, подоланні монополізму в країні. Як переконує зарубіжна практика, інновації дають найбільший економічний і соціальний ефект.

Основа інноваційного процесу – створення й освоєння нових технологій, що потребує фундаментальних досліджень, націлених на одержання нових знань про розвиток природи і суспільства безвідносно до їх конкретного використання.

Інноваційний процес у різних сферах діяльності з розвитком науково-технічного прогресу може проходити різні щодо тривалості й витрат етапи. У виробничому (інвестиційному) середовищі цьому процесові притаманні такі стадії: сертифікація (патентування) ідеї; наукове і техніко-економічне обґрунтування нового продукту або технології; експериментальне освоєння зразків; доведення до промислового виробництва; одержання нового продукту в необхідному обсязі для його комерціалізації.

Динаміка інноваційного розвитку аграрної сфери залежить, насамперед, від фінансових можливостей сільськогосподарських товаровиробників. Активне освоєння інноваційної продукції зумовлює досягнення високих виробничих результатів сільськогосподарськими товаровиробниками. Проте використання інноваційної продукції стримується через низькі доходи та збитковість виробництва, високу вартість техніки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Несприйнятливість вітчизняною економікою науково-технічного прогресу, зростаюче технологічне відставання й низька конкурентоспроможність багатьох виробників і галузей сповільнює входження України у світове господарство. Тому з метою забезпечення ефективної інноваційної діяльності підприємств України слід забезпечити наступні засади розвитку інноваційного процесу: поетапний

характер перетворення наукових знань і досягнень в інновації з подальшим впровадженням їх у сферу виробництва й послуг; поділ технологій на системні, задіяні для виробництва кінцевої продукції, базові – для випуску окремих частин кінцевої продукції; необхідність урахування життєвого циклу продукції при вирішенні проблем управління інноваціями; орієнтація на підприємства інноваційно-активного типу при просуванні завершених наукових розробок у виробництво; створення ефективних механізмів орієнтації інновацій та інвестицій у цій сфері на національні інтереси; відтворення національної науки через механізми державного регулювання інноваційних організаційних структур; необхідність ефективного використання науково-технічного потенціалу країни; створення дієвих механізмів пільгового оподаткування та кредитування інноваційних процесів; використання механізму економічного аналізу витрат на освоєння інновації та їх ефективності.

Література:

1. Білоусько Я.К. Стан та перспективи розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва / Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький, В.П. Яковенко – К.: ІАЕ, 2003. – 48 с.
2. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення аграрного виробництва / Я.К. Білоусько П.А. Денисенко – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 128 с. - с. 57-58
3. Бородіна О.М. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку / О.М. Бородіна. – К.: ІАЕ, 2003. — 277 с.
4. Ананичев К.В. Проблемы окружающей среды, энергии и природных ресурсов / К.В. Ананичев. — М., 1974. — С. 37.

Summary

Development of innovative activity as basis of scientific and technical progress is in agrarian sphere. / M.S. Vitkov

Essence of innovative activity opens up in the article, in particular innovative process, the level of development of innovative activity is estimated in an agrarian sphere. An author is offer measures on the increase of efficiency of innovative activity in Ukraine.

Key words: innovations, innovative activity, innovative process.